

Pleisterplaats-reservaten voor Kraanvogels een urgente zaak

W.G. Vergoossen

In 1957 verscheen onder de titel 'Pleisterplaatsen van Kraanvogels in Nederland' een publicatie van Braaksma over zijn onderzoek naar de vaste rustplaatsen van Kraanvogels.

De reden voor dit onderzoek was gelegen in de geconstateerde, snelle achteruitgang van het aantal en de uitgestrektheid van heiden en hoogvenen in het zuiden en oosten van het land. Deze terreinen waren van belang voor de Kraanvogels en herbergden 10 - 20 vaste pleisterplaatsen. Doel van het onderzoek: indien nodig te kunnen komen tot een weloverwogen voorstel van kraanvogelreservaten.

Inmiddels zijn wij vijftientig jaar verder en in Nederland resteert slechts een viertal pleisterplaatsen, waarvan enkele bovendien binnen zeer korte tijd ook nog zullen verdwijnen. Al met al zijn er in deze periode met de pogingen tot behoud van pleisterplaatsen dus weinig resultaten geboekt!

Op weg van en naar hun broed- en overwinteringsgebieden, maken Europese Kraanvogels gebruik van grofweg twee gescheiden trekroutes. Eén voert vanuit de kop van de DDR over de Balkan naar Afrika, en de andere - de zuidwestroute genoemd -, eveneens startend in de DDR, via West-Duitsland, Nederland, België en Frankrijk, tot in Spanje en Portugal. Het aantal Kraanvogels dat de tweede route volgt telt (vermoedelijk) ongeveer 15.000 ex., waarvan, over een periode van 30 jaar genomen, gemiddeld per voorjaar zo'n 600 en per najaar zo'n 2.500 dieren over Nederland trekken. Deze aantallen schommelden per jaar sterk. In het voorjaar liggen ze (periode 1950-1980) tussen enkele honderden en ruim 8.000 ex., en in het najaar tussen 800 en 15-20.000 ex.

Van deze doortrekkers doet jaarlijks ongeveer 10% pogingen om in ons land te pleisteren. Een aantal dat steeds kleiner wordt. Hiervoor is uiteraard de algemene achteruitgang van Kraanvogels in Europa als één van de oorzaken aan te wijzen, maar mijns inziens ligt de belangrijkste reden hiervan in ons land.

Het aantal traditionele pleisterplaatsen in Nederland is in de afgelopen vijftientig jaar sterk teruggelopen, onder andere ten gevolge van het in cultuur brengen van geschikte gebieden. Overgebleven zijn de Grootte Peel bij Ospel, het Meinweggebied bij Melick-Herkenbosch, landgoed De Hamer bij Arcen en de Strabrechtse Heide bij Geldrop. Van deze vier gebieden kan alleen de Grootte Peel - de belangrijkste pleisterplaats in ons land - bogen op een gericht gevoerd beleid tot behoud van Kraanvogels, hoewel het ook hier nog beter zou kunnen.

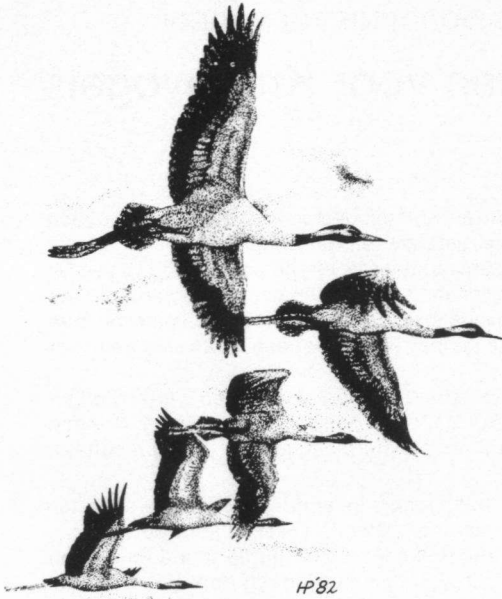
In de andere drie gebieden is van een kraanvogelsbeleid geen of nauwelijks sprake. Daarnaast is de recreatieve druk op de voor

Kraanvogels belangrijke gedeelten sterk toegenomen. Steeds vaker krijgen de dieren er letterlijk geen poot aan de grond en het laat zich dan ook aanzien dat deze gebieden hun belang voor 'kranen' binnen enkele jaren volledig zullen verliezen. En dat terwijl ze met eenvoudige maatregelen te redden zijn.

Een stap in de goede richting is het recentelijk opnemen van alle vier pleisterplaatsen op de lijst van Wetlands, waarvan de Hamer en het Meinweggebied met als hoofdfunctie Kraanvogels (Osieck 1982). Hopelijk blijft het niet alleen bij papieren maatregelen, maar wordt er binnenkort ook in de praktijk iets van verwezenlijkt. De verantwoordelijke instanties kunnen bijvoorbeeld de voor Kraanvogels belangrijke gebieden of gedeelten daarvan aanwijzen als kraanvogelreservaten en deze als zodanig effectief laten beheren.

Dit betekent dat er gedeelten moeten komen waar de dieren ongestoord kunnen rusten en foerageren. Het laatste is te verwezenlijken door binnen de reservaten voederakkers aan te leggen. Bovendien moet er een goede controle op de naleving van de voorschriften komen en moeten verstoringen zoveel mogelijk worden voorkomen. Dit hangt nauw samen met een goede voorlichting aan het publiek en ook vooral met een mentaliteitsverandering van Nederlandse 'natuurliefhebbers'. Deze laatste groep is er namelijk in hoge mate voor verantwoordelijk -meer nog dan de vaak argeloze recreanten- dat meer dan de helft van de pleisterende groepen wordt verjaagd. Steeds vaker komen de meldingen binnen dat Kraanvogels op de wieden zijn gegaan voor vogelaars of fotografen, omdat deze probeerden de dieren beeldvullend in de kijker, respectievelijk camera, te krijgen.

Wie bekend is met de grote Zweedse voorjaarspleisterplaats, het meer Hornborgasjön,

Tekening: Hans Post.

weet dat zoiets uiteindelijk niet nodig behoef te zijn. Daar verzamelen zich elk voorjaar enkele duizenden Kraanvogels in een klein gebied. Een even groot aantal recreanten van allerlei pluimage, komt dit spektakel bekijken. Van verstoring is nauwelijks sprake, omdat de mensen er uiterst gedisciplineerd te werk gaan. Tegen 'kwaadwilligen' wordt er hard opgetreden! Bovendien geeft men met behulp van grote informatieborden goede voorlichting en biedt men geïnteresseerden het gehele seizoen de mogelijkheid vanaf een uitkijktoren de dieren ongestoord te observeren. Bij een eventuele stichting van Nederlandse Kraanvogelreservaten, kan men deze

faciliteiten eveneens aanbieden! Over enkele jaren is het dan wellicht mogelijk dat iedere natuurliefhebber ook op onze pleisterplaatsen ongestoord Kraanvogels kan bekijken.

In het afgelopen najaar en met name op 5 en 6 november 1982 vond in Nederland een ongekend zware doortrek van Kraanvogels plaats. Alleen al voor Limburg werd op basis van de waarnemingen een aantal van 10.500 tot 12.000 exemplaren berekend. Daarbij komen nog een dertigtal groepen die 's nachts trokken. Het werkelijke aantal zal daardoor ruim 1.000 exemplaren hoger liggen.

Opmerkelijk was dat nauwelijks pleisterende groepen werden gemeld. Mijsz inziens is dit alleen te wijten aan het feit dat geschikte pleisterplaatsen ontbreken of te weinig gevrijwaard worden van verontrusting.

Enkele gebeurtenissen in dit zelfde najaar, wijzen erop dat dit probleem ook in het buitenland speelt.

Zo waren in de ochtend van 6 november 1982 Nederlandse en Belgische jagers bezig met een drijfjacht in het gebied tussen Elsenborn (België) en de Duitse grens. Al geruime tijd waren Kraanvogels in de lucht. Toen de eerste schoten vielen, gingen vanaf een nabijgelegen terrein liefst 3-5.000 pleisterende Kraanvogels op de wieden!

Enkele dagen later arriveerde een groep van rond de 5.000 Kraanvogels in Les Landes (Frankrijk), die ruim drie weken bleef pleisteren. Uiteraard waren de Franse jagers er als de spreekwoordelijke kippen bij en begonnen op de dieren te schieten. Het resulteerde erin dat de media grote aandacht aan dit vandalisme besteedden en dat 'ecologistes' de groep permanent moesten bewaken. Op zo'n manier zullen de Kraanvogels het in de toekomst uiteraard niet redden. Het wordt hoog tijd dat er internationaal iets voor de pleisterende Kraanvogels wordt gedaan!

Met dank aan Jan L. Bos.

■ W.G. Vergoossen, Brugweg 20, 8102 TK Echt.

LITTERATUUR:

Braaksma, S. (1957): Pleisterplaatsen van Kraanvogels, *Grus grus* L., in Nederland. *Ardea* 45(3/4) : 143-167.

Geyr von Schweppenburg, H. Freiherr (1834): Warum kein Kranichzug am Bosphorus? *Journal für Ornithologie* LXXXII (4) 579-593.

Mörzer Bruyns, M.F. & S. Braaksma (1965): Bescherming van Kraanvogels in Nederland. *De Levende Natuur* 68(3) : 49-51.

Osteck, E.R. (1982): Belangrijke waterrijke vogelgebieden in Nederland. *Limosa* 55(1) : 43-55.

Ven, J.A. van der (1979): Trekkende Kraanvogels. *De Lepelaar* no. 60 : 40-43.